

## Çankırı Kenti Açık ve Yeşil Alanları Kapsamında Cadde, Sokak ve Bulvarlarının Kentsel Yaşam Kalitesi Açısından Değerlendirilmesi

Awo Fourreh ADAWEH<sup>1\*</sup>, Betül TÜLEK<sup>2</sup>

<sup>1,2\*</sup> Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Orman Fakültesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Çankırı, Türkiye  
<sup>1</sup> awofourreh19@gmail.com, <sup>2</sup> betultulek@karatekin.edu.tr

(Geliş/Received: 05/03/2023;

Kabul/Accepted: 22/07/2023)

**Öz:** Yaşam kalitesi, toplumların buldukları yaşam koşullarından duydukları memnuniyetin derecesidir. Kentsel yaşam kalitesi ve çevre etkileşiminde toplum, ekonomi ve çevre ekseninde yer alan nesnel ve öznel değerlendirme kriterlerini ifade eden bir kavramdır. Kentleşme ile meydana gelen sanayileşme yeni teknolojiler ile toplumlara daha iyi yaşam koşulu sağlasa da doğal çevrede ve kültürel yapılarda bozulmaya sebep olmuştur. Açık ve yeşil alanların yeterli olduğu kentlerde bireylerin yaşam kalitesinin, üretkenliğinin ve verimliliğinin de yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu alanlar, kamuya açık alanlar olarak da bireylerin sosyal, psikolojik ve fizyolojik durumunu da pozitif yönde etkilemektedir. Bu çalışmada, Çankırı kent merkezinde bulunan açık ve yeşil alanlar kapsamında cadde, sokak ve bulvarların fiziksel yapılarına uygun olarak kentsel yaşam kalitesinin saptanabilmesi için bazı parametreler belirlenmiş, bu parametrelerin değerlendirmesi yapılmıştır. Çankırı ili merkez ilçesinde yer alan 21 adet cadde, sokak ve bulvarın konumsal verileri ArcMap 10.3 yazılımı ile haritalara aktarılarak kentsel çevre kalitesi parametre, gösterge ve kriterleri açısından uygunlukları incelenmiş ve çözüm önerileri geliştirilmiştir.

**Anahtar kelimeler:** Kentsel peyzaj, açık ve yeşil alanlar, yaşam kalitesi, kalite göstergesi, Çankırı.

## Evaluation of Streets and Boulevards in terms of Urban Life Quality within the Scope of Çankırı City Open and Green Areas

**Abstract:** Quality of life is a concept that expresses the degree of satisfaction people get from their living conditions and the environment. It is a concept that expresses the objective and subjective evaluation criteria in the axis of society, economy and environment in the interaction of urban life quality and environment. In terms of urbanization, industrialization has provided technological development and new social organizations and better living conditions, but these developments have also led to the deterioration of the natural and cultural environment. These areas, as public spaces, also positively affect the social, psychological and physiological state of individuals. Within the scope of this study, some parameters were determined and evaluated in order to determine the quality of urban life in accordance with the physical structures of streets and boulevards as open and green spaces in Çankırı city center. 21 streets and boulevards located in the central district of Çankırı province were transferred to maps with ArcMap 10.3 software, and their suitability in terms of parameters, indicators and criteria of urban environmental quality was examined and solution proposals were developed.

**Key words:** Urban landscape, open and green areas, quality of life, quality of indicator, Çankırı.

### 1. Giriş

Küreselleşme ve demografik değişkenlik, çevre ve yaşam kalitesi kavramlarına daha fazla dikkat gerektiren kentsel alanlarda önemli bir baskıya yol açmaktadır. Modern şehirlerin fiziksel nitelikleri ile doğrudan ilişkili olan yaşam kalitesi kavramının sosyal-ekonomik yansımaları çok önemlidir. Yaşam kalitesi kavramı aslında bir farkındalık sürecidir. Kalite, kentleşme süreci ile bağlantılıdır. Aslında, bu kentleşme sürecinde, insanların yaşam kalitesi için hedefleri ve beklentileri zaman içinde değişmektedir. Yıllar boyunca farklı disiplinler tarafından yaşam kalitesi kavramı üzerine araştırmalar yapılmış ve yaşam kalitesinin bileşenleri belirlenmeye çalışılmıştır [15].

Yaşam kalitesi kavramı gerçekte çok boyutludur [3]. Bu kavram çeşitli disiplinlerden araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Tek bir kavram üzerinde uzlaşma sağlanamasa da genel anlamda farklı yaşam bileşenleri ile bu bileşenlerin göstergelerine bağlı kavramlarda yoğunlaşmışlardır [8, 19, 21, 27, 29]. Özellikle son yıllarda yaşam kalitesi kavramı çerçevesinde çevre ve kent üzerindeki araştırmalar artmıştır [13, 26].

\* Sorumlu yazar: [betultulek@karatekin.edu.tr](mailto:betultulek@karatekin.edu.tr). Yazarların ORCID Numarası: <sup>1</sup> 0000-0001-6363-3946, <sup>2</sup> 0000-0002-6584-041X

Kaliteli bir yaşam, bir kişinin temel ihtiyaçlarını karşıladığı ve manevi, zihinsel ve kültürel gelişimi için uygun fırsatları aldığı bir yaşamdır. Bu tanıma göre, her bireyin veya toplumun yaşam kalitesi farklı seviyelerde olabilmektedir. Kültürel ve ekolojik koşullara göre, insan toplulukları yaşadıkları alanları geliştirmek ve yaşadıkları coğrafyalarda farklı kentsel modelleri en ideal şekilde yaratmaya çalışmaktadır. İnsanlık, barınma, koruma, beslenme gibi bireysel ihtiyaçlarının yanı sıra, iş ve sosyal faaliyetler gibi sosyal ihtiyaçları için de bir araya gelmektedir [11].

Kentleşme; nüfus büyüklüğü, nüfus yoğunluğu, yerel örgütlenme, sosyal tabakalaşma, kurumsallaşma, örgütlenme üretimde farklılaşma ve uzmanlaşma gibi kentsel karakteristiklerin kentin fiziksel mekâna yansımalarıdır. Bu noktadan bakıldığında, kent ve kentleşme kavramları, yenilenebilirlik ve süreklilik arz etmesi bakımından yaşayan bir organizma olarak tarif edilebilir. Bu iki kavram arasındaki en önemli fark, kentin dinamik ve etkileşimli bir yapıyı, kentleşmenin ise bu yapıdaki değişim sürecini ifade etmesidir. Ayrıca şehirler fiziksel, politik, ekonomik ve işlevsel kriterlere göre tanımlanabilir. Doğal ve fiziksel bir çevre ile var olan şehirler, zamanımızın değişen koşulları ve güçlü teknolojik müdahalelerle hızlı bir değişim süreci yaşamaktadır. Kentleşme öncelikle insanlara sosyal ve kültürel faydalar sağlamakta, ikincisi yapay ve sağlıklı bir ortamda yaşama zorunluluğu yaratmaktadır [16].

[18]'e göre kentlerde yaşam kalitesi kavramı, zaman, mekan, araştırma amacı ve araştırmanın kültürel geçmişine göre değişmektedir. Kentsel yaşam kalitesi kavramı ve yaşam kalitesinin ölçülmesi kapsamında geçmişten günümüze yapılan çalışmalara bakıldığında özellikle Marans'ın modeli öne çıkmaktadır. Marans modelinde kentsel yaşam kalitesinin tek bir kriter ile ölçülemeyeceği, çünkü yaşam kalitesini birçok kriterin etkilediğini belirtmiştir [31-33]. Bu noktada dikkate alınması gereken ideal kriterleri konut, eğitim, sağlık, çevre, güvenlik, kültür, spor ve dinlenme, ulaşım, altyapı, bilgi ve iletişim başlıkları ile sıralamak mümkündür [34].

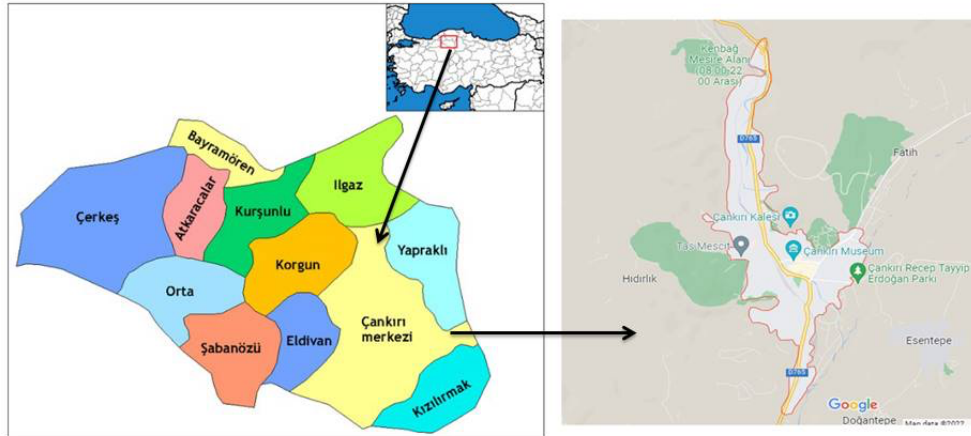
Geçmişte yaşam kalitesi tanımı dikkate değer bulunurken, günümüze doğru gelindikçe kentsel yaşam kalitesi düzeyinin ölçülmesinin önemi üzerinde durulmuştur. Kentsel yaşam kalitesinin ölçülmesine yönelik yapılan çalışmalarda çoğunlukla kalite parametreleri arasındaki ilişkilerin analizi, ekonomik indeks analizi veya toplumların yaşadıkları mekanlara ilişkin algılarının analizine yoğunlaşmıştır [7-9,14, 20, 22, 25]. Ayrıca mekan hissi, aidiyet hissi, sağlık, eğitim, alışveriş, spor gibi hizmetlere rahat ulaşmak, güvenlik ve gizlilik ihtiyacı da yine kentsel yaşam kalitesi araştırmalarında öne çıkan başlıklar olmaktadır [30].

Bu çalışma kapsamında, Çankırı kent merkezinde yer alan ve en yoğun olarak kullanılan cadde, sokak ve bulvarlar çevre ve peyzaj kalitesi açısından ilgili parametrelerle değerlendirilmiş ve fiziksel yapıları dikkate alınarak bu parametrelere uygunlukları incelenmiştir.

## 2. Materyal ve Yöntem

### 2.1. Araştırma alanının genel özellikleri

Araştırma ana materyalini Çankırı merkez ilçesinde yer alan cadde, sokak ve bulvarlar oluşturmuştur. Çankırı kenti, İç Anadolu, Batı Karadeniz Bölgesi geçiş alanında bulunmaktadır. Çankırı kentinin güneyinde Ankara ve Kırıkkale; batısında Bolu; kuzeyinde Kastamonu ve doğusunda Çorum illeri bulunmaktadır. Denizden yüksekliği 723 metre olup toplam yüzölçümü 7.388 km<sup>2</sup>'dir [1] (Şekil 1).



Şekil 1. Araştırma alanının konumu [28]

Çankırı'nın Merkez ilçe, Atkaracalar, Bayramören, Çerkeş, Eldivan, Ilgaz, Kızılırmak, Korgun, Kurşunlu, Orta, Şabanözü ve Yapraklı olmak üzere 12 ilçesi vardır. Dört tarafı dağlarla çevrili olan Çankırı ili bu dağlar üzerinde, yamaçlarda ve dağ aralarında vadilerde kurulmuş yerleşim merkezlerinden oluşmaktadır. Çankırı arazisi dağlıktır. Engebelikler il yüzölçümünün %61'ini oluşturmaktadır. Ilgaz Dağları Çankırı'nın kuzeyinde konumlanmıştır. En yüksek tepesi 2560 metredir. İlin güney kısmı düz ve çıplaktır. Alanın %18'i orman, %35'i çayır ve mera, %35'i ise ekili arazidir. İlin bitki örtüsü incelendiğinde üst florasını iğne yapraklı ağaçlar oluşturmaktadır. Özellikle de karaçam (*Pinus nigra*), sarıçam (*Pinus sylvestris*), ardıç (*Juniperus sp.*), meşe (*Quercus sp.*), ladin (*Picea sp.*) ve göknar (*Abies sp.* Mill) gibi orman ağaçlarıyla ahlat ve kızılçık ağaçları bulunmaktadır. Bitki örtüsünün alt florasında ise hububat, yemlik ve yemelik baklagiller ile ayrikotu, devediken ve yumak gibi bitkiler bulunmaktadır. Akarsular boyunca söğüt ve kavak ağaçları ile meyve bahçelerine de rastlanmaktadır [17].

Çankırı'da genellikle İç Anadolu'ya özgü iklim etkisi görülmektedir. Merkez, Ilgaz ve Yapraklı ilçelerinde kışlar serin, yazlar ılık geçerken, Çerkeş ilçesinde kışlar soğuk, yazlar ise serin geçmektedir. Yağışlar kışın kar şeklinde olur, senelik yağış miktarı 397-410 milimetredir. Sıcaklık ise +14,8°C ile -25°C arasında seyretmektedir. İlin en fazla yağış alan ilçesi, Yapraklı'dır. Yağışlar hemen hemen her mevsim görülür. Merkezden güneye doğru, iklim ve bitki örtüsü değişmekte ve zayıflamaktadır [17].

Özellikle kent merkezinin doğu ve güneydoğusunda kaya tuzu rezervi bakımında oldukça zengin olan ve derin tuz tabakalarına sahip tepeler bulunmaktadır. Bu tepeler aşırı tuzluluk nedeniyle çıplak bir görünüm kazanmıştır [6, 10, 23]. İlde tuz mağarası da büyük önem taşımaktadır.

Kent merkezinden geçen Tatlı çay boyunca ve parçalar halinde açık-yeşil alanlar mevcuttur. Bu alanlar fiziksel ve sosyal işlevleriyle doğa ve kent sakinleri için büyük önem taşımaktadır. Tatlı çay akarsuyu üzerinde akademik ve kurumsal anlamda çalışmalar yapılmış olmasına rağmen kent ile bütünlüğü tam olarak kurulamamıştır [12].

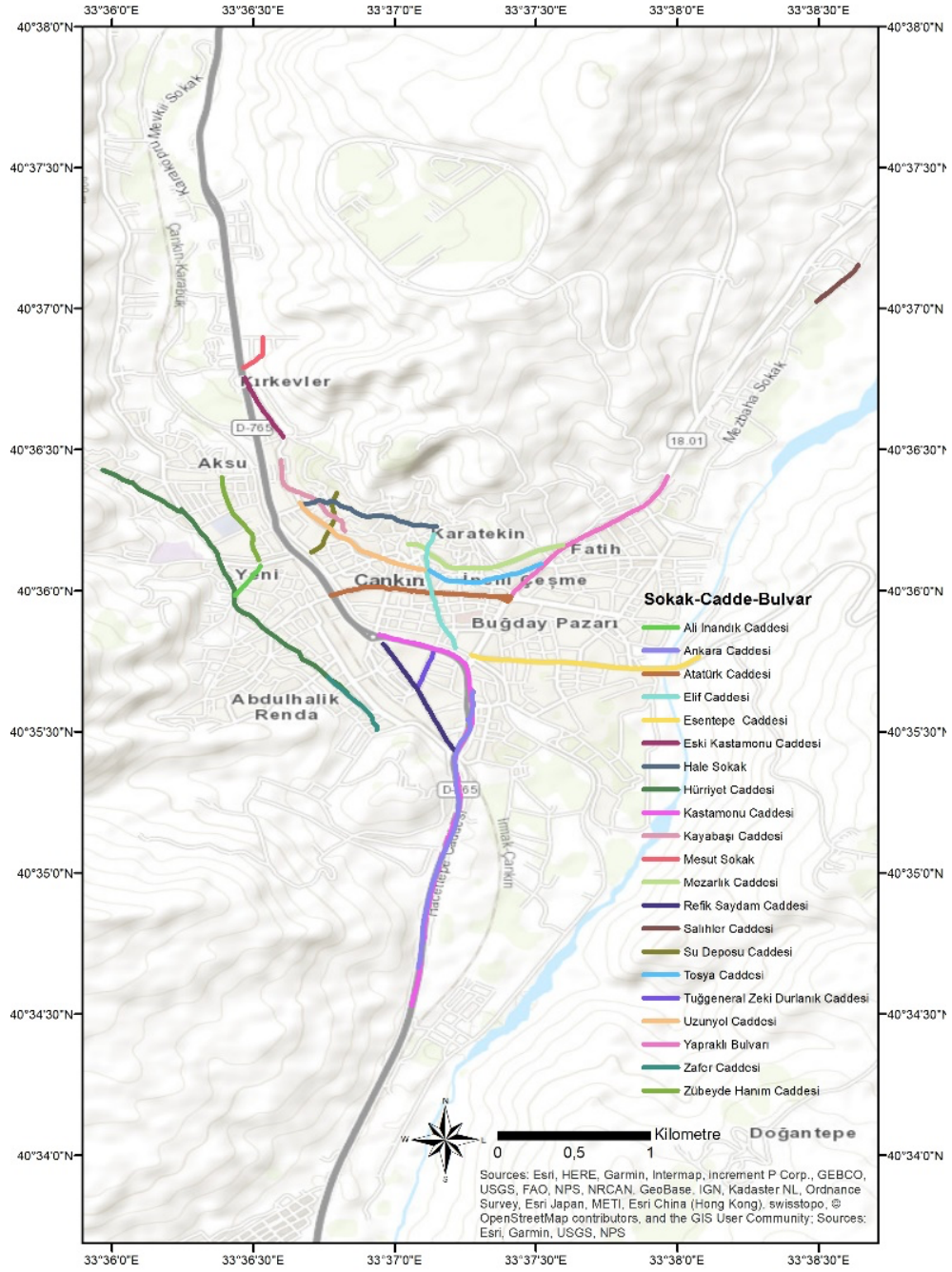
Çankırı ili nüfusu 2021 yılına göre 196.515'dir. Bu nüfus, 99.278 erkek ve 97.237 kadından oluşmaktadır. Yüzde olarak ise % 50,52 erkek, % 49,48 kadındır [2]. Kentin ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Kent merkezinde 1 üniversite, üniversiteye bağlı 8 fakülte, 5 enstitü, 1 yüksekokul ve 5 meslek yüksekokul bulunmaktadır [24].

Örf ve adetleri açısından Çankırı ili oldukça zengindir. Çankırı'da asırlar boyunca Hititler, Frigya, Lidya, Galatlar, İskender (Makedonyalılar), Persler, Roma ve Bizanslılar, Türkler (Selçuk ve Osmanlılar) hâkim olmuştur. Türklerin bölgeye yerleşmesiyle Hıristiyan azınlık zamanla bu bölgeden ayrılmıştır. Bölge 11. asırdan bu yana Türk İslam kültürü ile yoğrulmuştur [2]. Çankırı'nın merkez ilçesi, köy ve kasabalarında Türk Milli Kültürü yaşatılmakta olup köy ve kasabaları genel olarak "Kapalı toplum" özelliğindedir [4].

## 2.2. Araştırma yöntemi

Çalışmanın yöntemi, Çankırı merkez ilçesinde bulunan 21 adet cadde, sokak ve bulvarın, açık ve yeşil alan peyzaj özellikleri, kentsel yapı ve özellikleri ve alan kalite özellikleri doğrultusunda incelenmesini kapsayacak şekilde 3 temel aşamadan oluşmaktadır.

Araştırmanın ilk aşamasında, araştırma konusu ile ilgili verilerin toplanması, literatür taraması ve konuya ilişkin mevcut çalışmaların incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın 2. aşamasında Çankırı merkez ilçede kentsel alan ve mekânların kalitesi değerlendirmesinde gözlem tekniklerinden yararlanılmıştır. Bu amaçla Çankırı kent merkezinde inceleme ve gözlemler yapılmış, bireylerin en fazla vakit geçirdiği önemli cadde, sokak ve bulvarlara yönelik değerlendirme formları oluşturulmuştur. Değerlendirme formlarının oluşturulmasında [11] ve [16] 'nın çalışmaları temel alınmıştır. Formlar arazi çalışmaları yapılarak ve uygun şekilde doldurularak değerlendirilmiştir. Arazi gözlemi yapılarak değerlendirmeye alınan 21 adet cadde, sokak ve bulvar: Ankara Caddesi, Atatürk Bulvarı, Elif Caddesi, Refik Sağlam Caddesi, Tuğgeneral Zeki Durlanık Caddesi, Hürriyet Caddesi, Zübeyde Hanım Caddesi, Yapraklı Bulvarı, Salihler Caddesi, Ali İnadık Caddesi, Zafer Caddesi, Kastamonu Caddesi, Eski Kastamonu Caddesi, Mesut Sokak, Kayabaşı Caddesi, Esentepe Caddesi, Uzunyol Sokak, Mezarlık Caddesi, Hale Sokak, Su Deposu Caddesi, Tosya Caddesi olarak sıralanabilir (Şekil 2).



Şekil 2. Araştırma alanında incelenen cadde, sokak ve bulvarlar

Değerlendirme formunda ele alınan kalite parametrelerinde ilk olarak yol genişliği, kaldırım yüksekliği, refüj düzenlemesi, meydan düzenlemesi, bisiklet yolu, engelli yolu, yaya geçidi, yeşil koridor ele alınmıştır. İnceleme kapsamında ayrıca otoparklar, bitkisel düzenlemeler, donatı elemanları, bilgilendirme levha ve işaretleri ve zemin yapısı da incelenmiştir. İncelenen parametreler, “uygun”, “kısmen uygun”, “uygun değil” ve “yok” olarak ölçümlenmiştir.

Araştırmanın 3. ve son aşamasında yapılan değerlendirmeler ışığında incelenen cadde, sokak ve bulvarların kentsel çevre kalitesi kriterleri açısından önemi saptanmıştır. Elde edilen değerlendirme matrisi ile sonuçlar tablolaştırılmıştır ve değerlendirme sonuçları matrisi oluşturulmuştur (Tablo 1). İncelenen matristen 273 (21 adet cadde/bulvar/sokak x 13 adet değerlendirme ölçütü) değerlendirme sonucu matrisi ile incelenen alanlarda çevresel kalite parametrelerinin bulunup bulunmadığı belirlenmiş ve öneriler geliştirilmiştir.

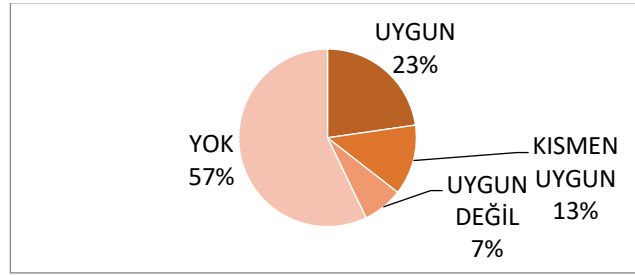
**Tablo 1.** Değerlendirme sonuçları matrisi

\*U:Uygun, KU: Kısmen Uygun, UD: Uygun değil, Y: Yok

	DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİ												
	Yol Genişliği	Kaldırım Yüksekliği	Refüj Düzenlemesi	Meydan Düzenlemesi	Bisiklet Yolu	Engelli Yolu	Yaya Geçidi	Yeşil koridor (bant)	Otopark	Bitkisel Düzenleme	Donatı Elemanları	Bilgilendirme Levha ve İşaretleri	Zemin yapısı
Ankara Caddesi	U	U	U	U	Y	U	U	Y	Y	U	U	U	U
Atatürk Bulvarı	U	U	U	U	Y	U	U	Y	U	U	U	U	KU
Elif Caddesi	KU	U	Y	Y	Y	U	U	Y	UD	UD	U	U	UD
Refik Sağlam Caddesi	KU	U	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	U	U	KU
Tuğgeneral Zeki Durlanık Caddesi	KU	U	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	U	U	KU
Hürriyet Caddesi	KU	KU	Y	Y	Y	UD	Y	Y	Y	Y	KU	U	KU
Zübeyde Hanım Caddesi	KU	KU	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	KU	U	KU
Yapraklı Bulvarı	U	U	U	KU	Y	U	U	Y	UD	U	U	U	UD
Salihler Caddesi	UD	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	KU	KU	Y
Ali İnandık Caddesi	KU	KU	Y	Y	Y	U	UD	Y	Y	Y	U	U	KU
Zafer Caddesi	U	U	Y	Y	Y	U	Y	Y	Y	Y	U	U	KU
Kastamonu Caddesi	U	U	U	Y	Y	U	U	Y	U	U	U	U	U
Eski Kastamonu Caddesi	U	KU	Y	Y	Y	KU	Y	Y	Y	Y	U	KU	KU
Mesut Sokak	UD	UD	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	UD	KU	UD
Kayabaşı Caddesi	UD	UD	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y
Esentepe Caddesi	U	U	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	KU	KU	KU
Uzunyol Sokak	KU	KU	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	KU	KU	KU
Mezarlık Caddesi	UD	UD	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y
Hale Sokak	UD	UD	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y
Su Deposu Caddesi	KU	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y
Tosya Caddesi	UD	UD	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y	Y

### 3. Bulgular

Çankırı merkez ilçesi 21 cadde, sokak ve bulvar için elde edilen veriler incelendiğinde, alanların önemli bir kısmının bazı çevresel kalite parametrelerine ya hiç sahip olmadığı (% 57,15) ya da parametrelere uygun olmadığı (% 7,32) belirlenmiştir (Şekil 3).



Şekil 3. Kalite ölçütlerine ilişkin değerlendirme sonuçları

Kalite ölçütleri uygunluklar açısından incelendiğinde, yol genişlikleri 6 caddede uygun değil iken, diğer caddelerde uygun ve kısmen uygun olarak tespit edilmiş, kaldırım yükseklikleri 5 caddede uygun değil iken, 2 caddede hiç gözlenmemiş, diğer caddelerde de uygun ve kısmen uygun olarak değerlendirilmiştir. Refüj düzenlemelerini 4 caddede, meydan düzenlemeleri 3 caddede, engelli yolu 8 caddede, yaya geçidi 5 caddede, otopark 2 caddede, bitkisel düzenleme 4 caddede, donatı elemanları 15 caddede bilgilendirme levha ve işaretleri 16 caddede, zemin yapısı ise 12 caddede uygun ve kısmen uygun bulunmuştur. Yeşil bant ve bisiklet yollarının incelenen hiçbir cadde, sokak ve bulvarda bulunmadığı gözlenmiştir (Şekil 4).

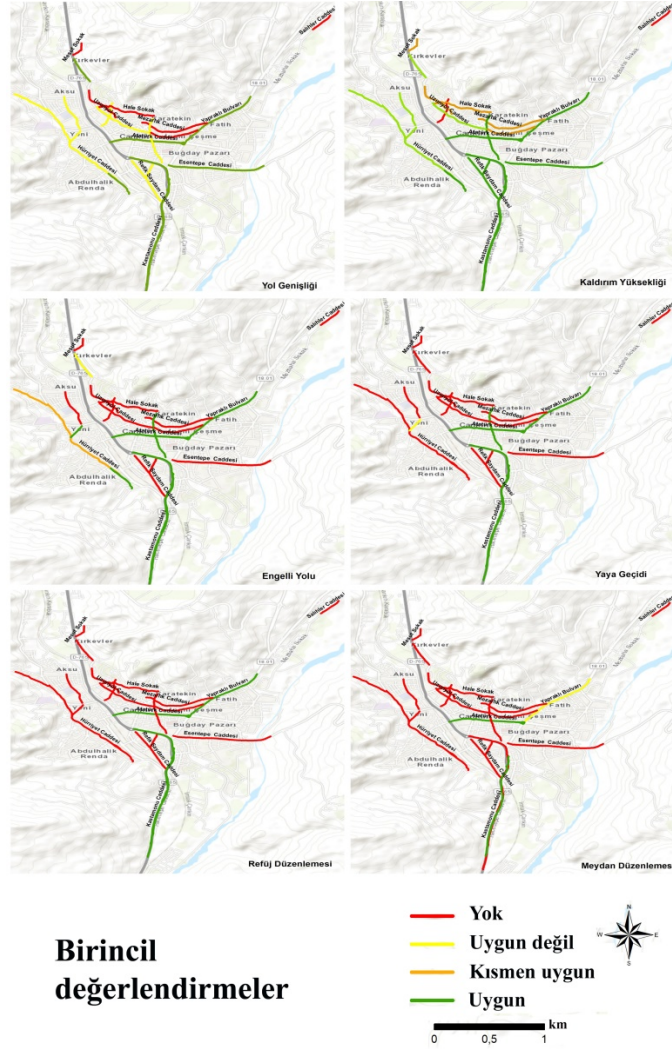


Şekil 4. Kayabaşı ve Eski Kastamonu caddelerinden görüntüler (Orijinal, 2022)

Araştırma alanındaki tüm cadde, sokak ve bulvarlar ayrı ayrı yol genişlikleri, kaldırım yükseklikleri, refüj düzenlemeleri, engelli yolları, yaya geçitleri açısından birincil değerlendirmeler olarak incelenmiş ve haritalanmıştır (Şekil 6). Türk Standartları Enstitüsü (TSE) 12576 “Kaldırım ve Yaya Geçitlerinde Ulaşılabilirlik İçin Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları” na göre, engelsiz bir yaya kaldırımını en az 1,5 m., ideal olarak ise 2,0 m. genişlikte olmalıdır. Kaldırım genişliği ise otobüs duraklarında min. 3,0 m. ve dükkân önlerinde min. 3,5 m. olmalıdır. Tüm yayaların serbestçe hareket edebilmeleri için yaya kaldırımını en az net 1,5 m. olmalı ayrıca mülkiyet yanında en az 25 cm, bordür taşı tarafında bordür taşı dâhil 50 cm. emniyet şeridi olmalıdır [35]. Bu kapsamda araştırma alanında yol genişlikleri Atatürk Bulvarı, Kastamonu, Esentepe Caddeleri ve Yapraklı Bulvarında uygun genişliğe sahipken, Hale Sokak, Mesut Sokak, Mezarlık Caddesi ve Salihler Caddesinde hiçbir uygunluk gözlenememiştir. Engelli yolları ve refüj düzenlemeleri yine çok kısıtlı bir bölgede bulunmaktadır (Atatürk Bulvarı, Kastamonu Caddesi ve Yapraklı Bulvarı) (Şekil 5). Kaldırım yükseklikleri genel olarak uygun bulunmuştur.



Şekil 5. Atatürk Bulvarı üzerindeki orta refüj düzenlemelerine örnekler (Orijinal, 2022)



Şekil 6. Araştırma alanındaki birincil değerlendirmeler

Meydan düzenlemesine Atatürk Bulvarı ve Kastamonu Caddesi dışında rastlanamamıştır. Yol genişlikleri genellikle uygundur ancak tarihi kent merkezindeki bazı cadde ve sokaklar (Uzunyol Sokak, Su Deposu Sokak) oldukça dardır, birçoğu tek aracın geçişine izin verecek ölçüdedir, araç önceliklidir (Şekil 7).



Şekil 7. Uzunyol Sokaktan görüntüler (Orijinal, 2022)

Araştırma alanındaki bitkisel düzenlemeler değerlendirildiğinde, Atatürk Bulvarı, Kastamonu Caddesi, Yapraklı Bulvarı ve Ankara Caddesi öne çıkmaktadır. Özellikle Kastamonu Caddesinin tüm kriterleri karşıladığı, Atatürk Bulvarının ise bitkilerin ekolojik istekleri dışında diğer tüm kriterleri karşılayacak şekilde bitkisel düzenlemelere katıldığı gözlenmiştir. Yapraklı Bulvarında da gerek tür çeşitliliği gerekse ekolojik istekleri açısından kısmen uygun bitkilendirmeler yapılmıştır.

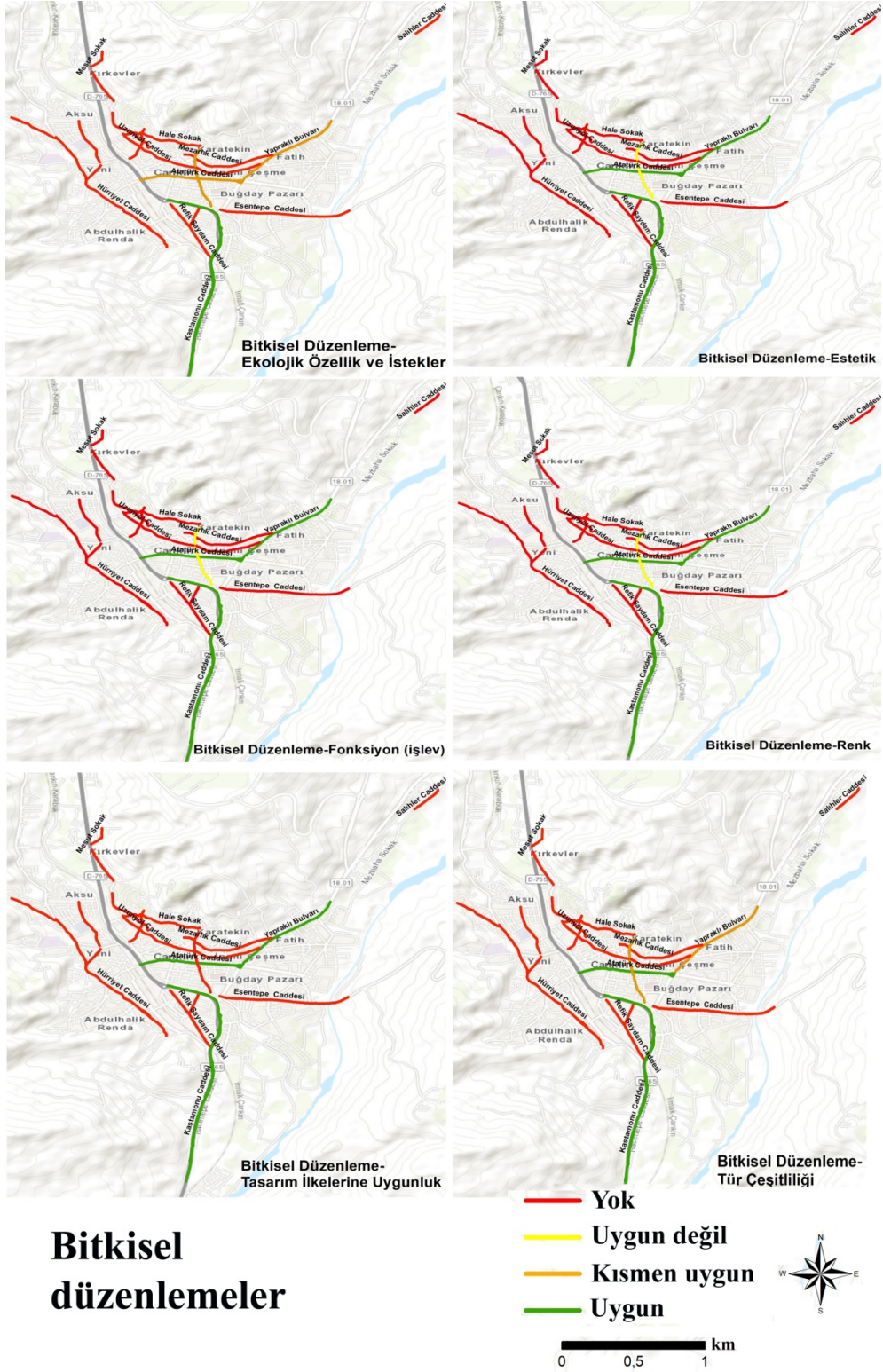
Çankırı il merkezindeki cadde, sokak ve bulvardaki bitkisel düzenleme sadece ana akslar olan Atatürk Bulvarı, Kastamonu Caddesi ve Ankara Caddelerinde rastlanmaktadır. Bu bölgelerde çoğunlukla herdem yeşil çalı ve ağaç türleri ile saksı içerisinde mevsimlik bitkiler kullanılarak düzenlemeler yapılmıştır (Şekil 8). İncelenen diğer cadde, sokak ve bulvarların hiç birinde herhangi bir bitkisel düzenlemeye rastlanmamıştır.



Şekil 8. Atatürk Bulvarı ve Kastamonu Caddesindeki bitkisel düzenlemelere örnekler (Orijinal, 2021)

Bitkisel düzenlemelerin yaşam kalitesi kriterlerine uygunluğu her bir cadde, bulvar ve sokak için incelenmiş ve haritalanmıştır (Şekil 9).

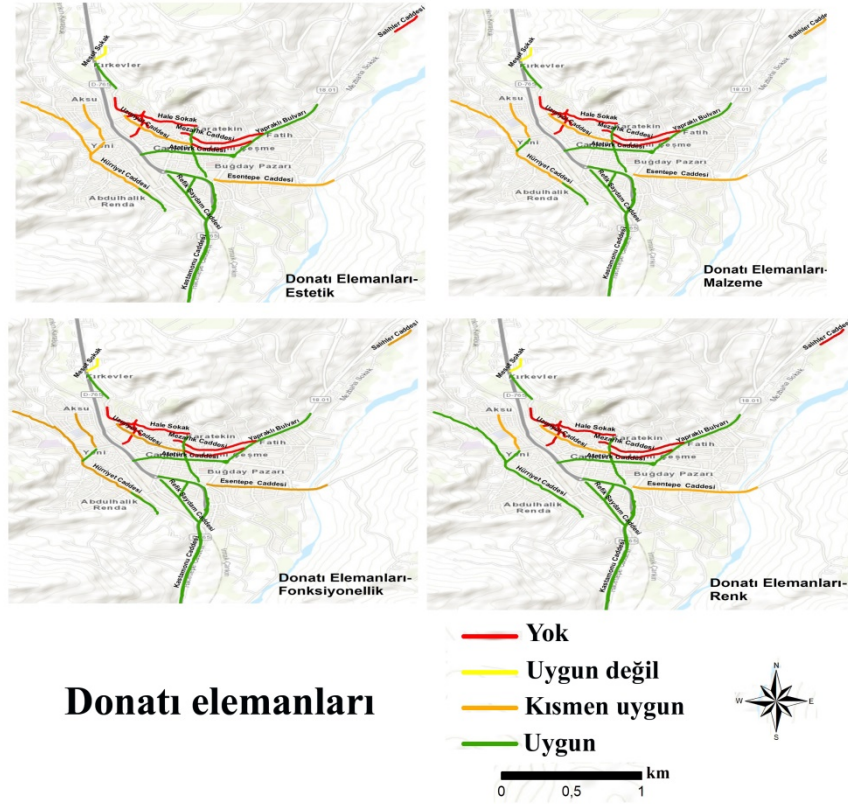




## Bitkisel düzenlemeler

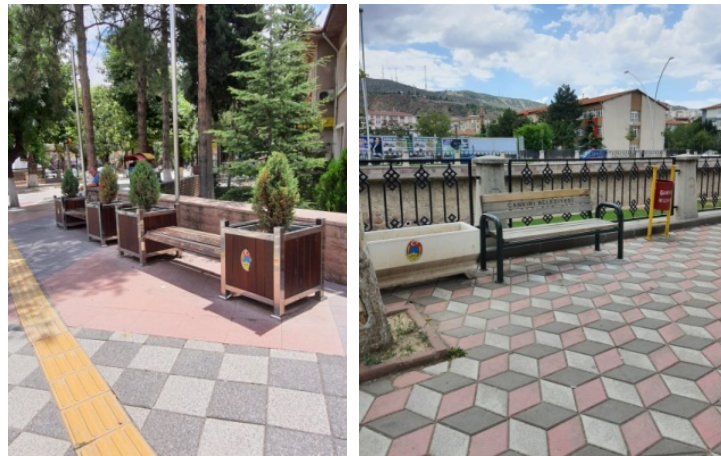
Şekil 9. Araştırma alanındaki bitkisel düzenlemelere ilişkin değerlendirmeler

Araştırma alanındaki donatı elemanlarına ilişkin renk, malzeme, fonksiyonellik ve estetik değerlendirmeleri her bir cadde, sokak ve bulvar için haritalanmıştır (Şekil 10).



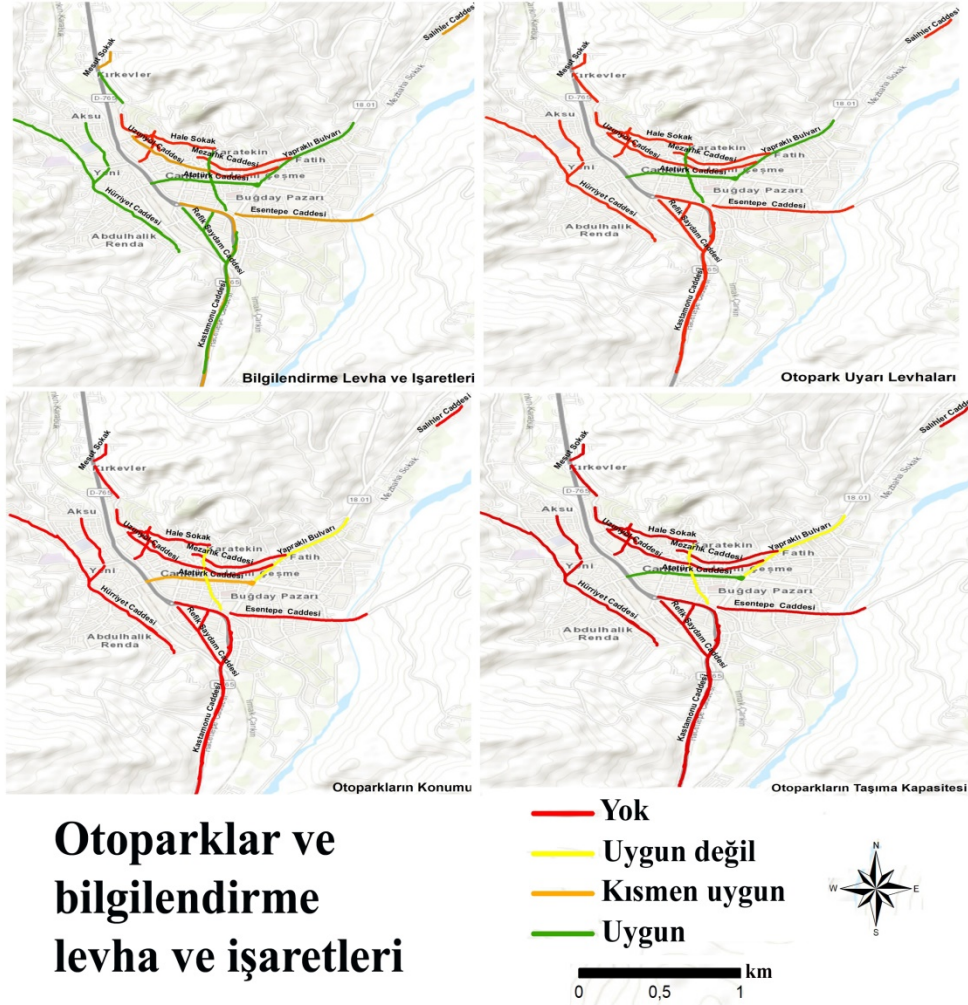
Şekil 10. Araştırma alanındaki donatı elemanlarına ilişkin değerlendirmeler

Yaya kaldırımının genişliği ile bağlantılı şekilde, taşıt yolu ile kaldırım kenarına dikilecek, ağaçlar, elektrik, trafik işaretleri direkleri, çiçeklikler ve saksılar, oturma birimleri, yaya korkulukları gibi tesisler bordür taşı dâhil, yaya kaldırımı boyunca 75-120 cm genişliğinde bir şeritte ve bir hizada düzgünce yerleştirilmelidir (TSE 12576) [35]. Bu kapsamda alandaki donatı elemanları incelendiğinde de özellikle Mesut Sokaktaki donatı elemanlarının standartlara hiç uygun olmadığı gözlenmiştir. Hale Sokak, Mezarlık Caddesi ve Salihler Caddesinde ise hiçbir donatı elemanı gözlenmemiştir. İncelenen alanlarda donatı elemanlarının en fazla bulunduğu cadde Kastamonu Caddesi ve Atatürk Bulvarıdır. Bu alanlarda ahşap oturma elemanları, taş saksılar ile entegre olacak şekilde konumlandırılmıştır. Çöp kutuları ve aydınlatma elemanlarında kullanılan malzemeler değişkenlik göstermektedir (Şekil 11).



Şekil 11. Atatürk Bulvarındaki donatı elemanlarına ait örnekler (Orijinal, 2022)

Otoparklar ve bilgilendirme levhalarına ilişkin değerlendirmeler de her bir cadde, sokak ve bulvar için haritalanmıştır (Şekil 12).



Şekil 12. Araştırma alanındaki otopark ve bilgilendirme levha ve işaretlerine ilişkin değerlendirmeler

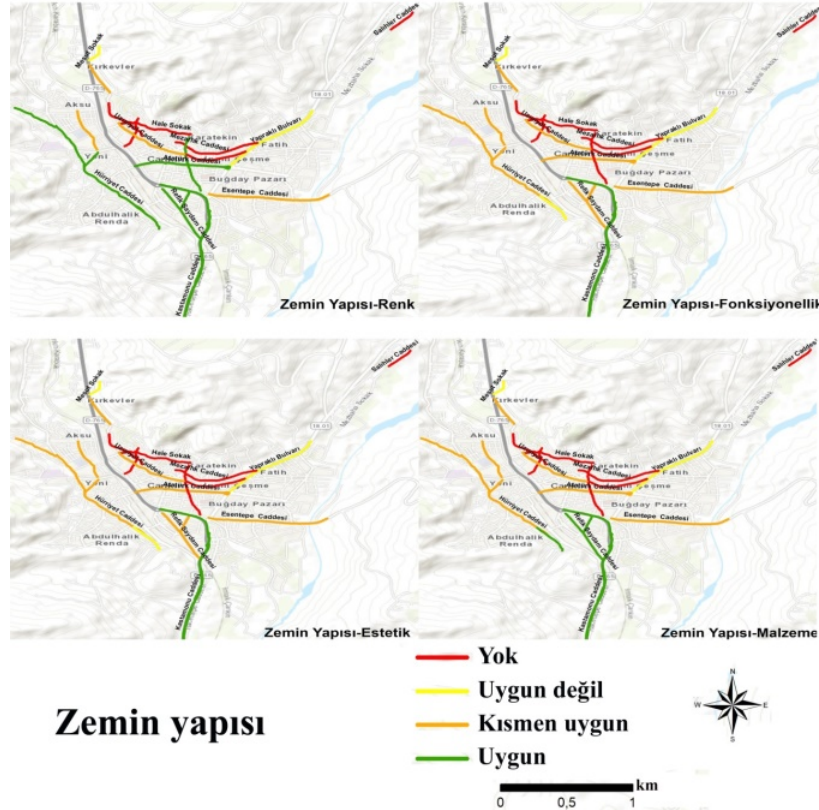
İmar Kanunu Otopark Yönetmeliğine göre, kentteki otoparkların giriş ve çıkışlarının yeterli olması, iç ve dış trafiği aksatmayacak şekilde düzenlenmesi mecburidir. Otoparklarda, İmar Yönetmeliğinin ilgili hükümlerine uyularak yangına karşı gereken önlemlerin alınması, engellilerin kullanımına dönük düzenlemelerin yapılması zorunludur. Ayrıca, engellilere ilişkin standartlarda dahil olmak üzere TSE tarafından hazırlanan ilgili tüm standartlara uyulmalıdır. Bölge otoparkları ile genel otoparkların giriş-çıkış ve asansörlerine en yakın yerlerinde birden az olmamak şartıyla, her 20 park yerinden birinin engelli işareti konularak engelliler için ayrılması zorunludur. Çankırı kent merkezinde Atatürk Bulvarı üzerindeki otopark alanları yenilenmiştir ancak otoparklar kent merkezindeki yoğun araç kullanımına yetecek büyüklükte değildir, yangın ve engelli uyarıları da bulunmamaktadır. Kent merkezinde büyük bir meydan ve otopark düzenlemesi çalışmaları devam etmektedir. TSE 12576'ya göre özellikle yaya kaldırımlarındaki ilân panosu, aydınlatma gibi kent mobilyaları ve ağaçlar; görme engelli kişilerce de fark edilebilmeleri açısından, kaldırım kotundan itibaren 0.10 m. yüksekteki bir platform üzerinde konumlanmalıdır [35] Bu anlamda alanda bazı ana cadde, müze, kampüs gibi önemli noktalar bilgilendirme levha ve işaretleri bulunmaktadır ve yeterli yüksekliktedir. Ancak birçok sokak ve caddenin bilgilendirme işaretleri eksiktir (Şekil 13).



Şekil 13. Araştırma alanındaki otopark, bilgilendirme levha ve işaretlerine ilişkin örnekler (Orijinal, 2022)

Araştırma alanında otoparklara ilişkin gerek konumları gerek taşıma kapasiteleri gerekse uyarı levhaları açısından önemli eksiklikler bulunmaktadır. Bu özellikler Atatürk Bulvarı dışından hemen hemen tüm cadde, sokak ve bulvarlarda bulunmamaktadır. Bilgilendirme levha ve işaretleri ise Hale Sokak, Uzunyol Sokak ve Mezarlık Caddesi hariç diğer cadde ve sokaklarda gözlemlenmiştir.

Zemin yapısına ilişkin renk, malzeme, fonksiyonellik ve estetik değerlendirmeleri her bir cadde, sokak ve bulvar için haritalanmıştır (Şekil 14).



Şekil 14. Araştırma alanındaki zemin yapısına ilişkin değerlendirmeler

Araştırma alanında zemin yapısı ortalama olarak kısmen uygunluk gözlenmektedir. En fazla uygunluk renk kriterinde gözlenirken, estetik, malzeme ve fonksiyonellikte önemli ve yer yer tekrarlayan sorunlar bulunmaktadır. Yine bu kriterde de ana ulaşım akslarından biri olan Kastamonu Caddesi en fazla uygunluğa sahip cadde olarak öne çıkmıştır.

#### 4. Sonuç ve Öneriler

Yaşam kalitesi kişinin yaşadığı hayattan sağladığı memnuniyetin bir göstergesidir. Kişi ruhsal, zihinsel, kültürel pek çok temel ihtiyacını karşıladığı oranda kaliteli yaşama sahip olmaktadır. Kentsel anlamda da yaşam kalitesi kavramının ölçülmesini sağlayan çok sayıda farklı parametre bulunmaktadır. Her meslek disiplini de kendi bakış açısıyla yaşam kalitesine katkı sağlamaktadır. Bu araştırma kapsamında peyzaj mimarlığı meslek disiplini bakış açısıyla kentsel alanlarda yaşam kalitesi ve bu yaşam kalitesi parametrelerinin Çankırı kent merkezinde ölçülmesine çalışılmıştır. Araştırma alanı olarak da kentlinin yoğun şekilde kullandığı kent merkezindeki cadde, sokak ve bulvarlar tercih edilmiştir.

Çankırı kent merkezinin Ankara-Kastamonu ana aksını oluşturan caddesi olan Ankara Caddesi otopark ve bisiklet yolu hariç diğer parametreleri karşılamaktadır. Yine Çankırı kent merkezinin en işlek ve yoğun olarak kullanılan aksı olan Atatürk Bulvarı incelenmiştir. Atatürk Bulvarının özellikle kentin prestijine önemli katkılar sağlaması gereken bulvarlardan biri olması gerekmektedir. Ancak bisiklet yolu, yeşil koridor ölçütlerinin hiçbiri gözlenmemiş, otopark, bitkisel düzenleme ve zemin yapısı açısından da bazı parametrelerin kent için yeterince uygun olmadığı tespit edilmiştir. Bu çerçevede kentin ihtiyaçlarını ve prestijini yeterince karşılamamaktadır. Gerek yaya gerek taşıtlarla yoğun olarak kullanılan caddede araç üstünlüğü ve önceliği olduğu da gözlemlenmiştir. Araç önceliği pek çok kısımda yayaların güvenliğini olumsuz şekilde etkilemektedir.

İncelenen cadde, sokak ve bulvarların yol genişlikleri açısından genel olarak kısmen uygun oldukları saptanmıştır ancak Mesut Sokak, Kayabaşı Caddesi, Uzunyol Sokak, Hale Sokak ve Su Deposu Caddesi gibi caddelerin yer yer iki aracın bile geçişine uygun olmayacak kadar dar oldukları tespit edilmiştir. Özellikle kent merkezine yakın bölgelerde herhangi bir engelli yolu, refüj ve meydan düzenlemesine rastlanmamıştır.

Çalışma alanında ana ulaşım akslarını oluşturan Kastamonu Caddesi, Atatürk Bulvarı ve Ankara Caddesi üzerinde refüj düzenlemeleri yapılmıştır. Bu bölgelerde bitkisel düzenlemeler özellikle bu refüjlerde yoğunlaştırılmış, yer yer mevsimlik ve herdem yeşil çalı ve ağaççıklardan oluşan türlerle çeşitlilik sağlanmaya çalışılmıştır. Bu bölgelerde yol ağaçları da yoğun şekilde kullanılarak gölge ve yönlendirme etkisi yaratılmaya çalışılmıştır.

Araştırma alanındaki donatı elemanları yine 3 ana aks üzerinde yoğun olarak konumlandırılmıştır. Donatılarda renk, malzeme ve estetik açıdan genel olarak uyum gözlenmemiştir. Bilgilendirme işaret ve levhaları önemli kavşak noktalarında yerleştirilmiştir. Ancak kentin önemli bazı noktalarında sokak ve cadde isimleri eksiktir. Zemin yapısı da kent genelinde çeşitlilik göstermektedir. Kent genelinde renk ve estetik açıdan özel bir tasarım yaklaşımı izlenmemiştir. Özellikle Atatürk Bulvarı gibi kentlinin yoğun olarak kullandığı bazı noktalarda fonksiyonel problemler gözlenmiş, buralarda drenaj problemlerine sahip, kırık, bozuk zemin malzemesine de rastlanmıştır.

Çankırı kent merkezinin tarihi ve kültürel peyzajlarını içerisinde bulduran ve en çok turizm hareketliliğinin yaşandığı Uzunyol Sokak, Hale Sokak, Mesut Sokak, Su Deposu Caddesi ve Mezarlık Caddesi incelenmiştir. Çankırı Belediyesi tarafından kentsel tarihi çevrelerde başlatılan sokak sağlıklaştırma çalışmaları kapsamında KUZKA iş birliği ile gerçekleştirilen Uzunyol, Çamaşırhane ve Kirmanoğlu Sokaklarında restorasyon çalışmaları tamamlanmıştır. Halk arasında “Çan Saati” olarak bilinen Tarihi Saat Kulesi ise yeniden çalışır hale getirilmiştir [5]. Bu bölgelerde yapılan incelemelerde özellikle dar sokaklara ve araç öncelikli düzenlemelere sahip oldukları belirlenmiştir. Bölge özellikle tarihi ve kültürel özellikleriyle kentin gerek turizm potansiyelini gerekse çevre kalitesini yükseltebilecek yapıdadır ancak bisiklet yolu, yeşil koridor, engelli yolu, meydan düzenlemesi, bitkisel düzenleme, otopark gibi çok sayıda kalite parametresine sahip değildir. Özellikle tarihi ve kültürel peyzaj potansiyeli yüksek olan bu alanların yayalaştırılmaları, eksik olan kalite parametrelerinin tamamlanmaları ve uygun bir kentsel peyzaj tasarım projesiyle değerlendirilmeleri gerekmektedir.

Atatürk Bulvarı Çankırı kent merkezi prestij alanlarından biri olarak son dönemde düzenlenen caddelerden biridir ancak yeşil koridor ve bisiklet yolları açısından eksiktir ve zemin yapısı da uygun değildir. Cadde üzerinde önemli oranda ticari işletme bulunmakta ve bu işletmelerin tanıcı levha ve tabelalarıyla, cadde üzerinde sürekli gözlenen yoğun araç parkı karmaşa yaratmakta, caddenin prestijini bozmaktadır.

[11], “Mevcut Kentsel Dokuda Çevresel Kalitenin İyileştirilmesi, Stratejik Kalite Planlaması Modeli” başlıklı çalışmalarında kentsel çevrelerin tasarımdan etkilenen kesiminin katılımı üzerinde durulmuş, farklı aktörlerin iş birliği ve yerel halkın isteklerinin önemini belirtmişlerdir. [16]’nın çalışmalarında ise Tekirdağ

İli'nin merkez ilçesi Süleymanpaşa'nın incelenen cadde ve sokaklarının çoğunda bazı çevresel kalite parametrelerinin bulunmadığını (%57,02), özellikle yeşil bant ve bisiklet yollarının hiçbir alanda olmadığını belirlemişlerdir.

Evrensel ve kapsayıcı kentsel tasarım parametreleri kentlerdeki yaşam kalitesinin önemli bir parçasını oluşturan cadde, sokak ve bulvarlarda tüm kentli nüfusuna yönelik olmalı ve evrensel/kapsayıcı tasarımın gerektirdiği kurumsal altyapı da sağlanmalıdır. Bu kapsamda 3194 sayılı İmar Kanununa ve TSE standartlarına uygun olarak Çankırı kent merkezindeki cadde, sokak ve bulvarlar yeniden düzenlenmeli ve çevre ile uyumlu birlikteliği sağlanmalıdır.

Kent bütünü düşüldüğünde incelenen tüm cadde, sokak ve bulvarlarda parametrelerin bölge tipine göre artırılmaları gerekmektedir. Tüm alanlardaki yaşam kalitesi standartlarının yükselmesi, farklı bölgelerden halkın bu bölgeleri kullanmasına ve hatta yerleşmesine önemli oranda katkı sağlayacaktır. Bu noktada ekoloji tabanlı meslek disiplinlerinin yaşam kalitesi standartlarını arttırmasındaki katkısı büyüktür ve bu şekilde kaliteli mekanlar yaratmak mümkün olabilecektir.

### Kaynaklar

- [1] URL-1: <http://www.on5yirmi5.com/dosya/turkiyenin-illeri/18-cankiri-hakkinda-genel>, 2020.
- [2] URL-2: <https://www.bilgiler.gen.tr/cankiri-1.html>, 2022.
- [3] Baker, D. A., Palmer, R. J. Examining the effects of perceptions of community and recreation participation on quality of life. *Social Indicators Research* 2006; 75(3), 395–418.
- [4] Çankırı Belediyesi. Kent rehberi/kültür, <http://www.cankiri.bel.tr/sayfa-13/kultur.php>, 2019.
- [5] Çankırı Haberci 18. Konu Çankırı olunca çalışmalar göz kamaştırmaya devam ediyor, <https://www.haberci18.com/takdir/22918/> 2021.
- [6] Çankırı il çevre durum raporu. T.C. Çankırı Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, 279 s. Çankırı, 2010.
- [7] Diener, E., Suh, E. Measuring Quality of Life: Economic, Social, and Subjective Indicators. *Social Indicators Research* 1997; 40 (1-2), 189-216.
- [8] Dissart, J. C., Deler, S. C. Quality of Life in the Planning Literature, *Journal of Planning Literature* 2000; 15 (1), 135-161.
- [9] Evans, D.R. Enhancing quality of life in the population at large. *Social Indicators Research* 1994; 33(1), 47-88.
- [10] Gökmen, B. Çankırı ili coğrafyası. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi, 396 s, Ankara, 2007.
- [11] Gülersoy, Z.N., Özsoy, A., Tezer, Z., Yiğiter, R.G., Günay, Z. Mevcut kentsel dokuda çevresel kalitenin iyileştirilmesi, Stratejik Kalite Planlaması Modeli, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul, 2012.
- [12] Koçan, N., İbiş, Ş.S. Çankırı ili kentsel açık yeşil alanlarının belirlenmesi ve geliştirilmesi üzerine bir araştırma - Bartın Üniversitesi, Mühendislik, Ordu Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi 2020; 10 (2): 154-163.
- [13] Marans, R.W. Quality of Urban Life Studies: An Overview and Implications for Environment-Behaviour Research. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 2012; 35, 9–22.
- [14] Moller, V. Monitoring quality of life in cities: the Durban case. *Development Southern Africa* 2001; 18 (2), 217–238
- [15] Öztürk, B. Kentsel açık ve yeşil alan sistemi oluşturulması: Kayseri kent bütünü örneği. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi, 193s, Ankara, 2004.
- [16] Ozyavuz, M., Karakaya Aytin, B. Açık ve yeşil alanların kentsel yaşam kalitesine etkisi: Tekirdağ-Süleymanpaşa örneği 4. Uluslararası Kentsel ve Çevresel Sorunlar ve Politikalar Kongresi 2016; 20-22 Ekim, İstanbul.
- [17] Pekin Timur, U. Planting children's playgrounds: Çankırı city case. *Journal of Food, Agriculture and Environment* 10 2012; (3&4) : 977-981.
- [18] Pacione, M. Urban environmental quality and human wellbeing—A social geographical perspective. *Landscape and Urban Planning* 2003; 65(1), 19–30.
- [19] Rapley, M. *Quality of Life Research: A Critical Introduction*, Londra: SAGE 2003.
- [20] Seik, F. T. Subjective assessment of urban quality of life in Singapore (1997–1998). *Habitat International* 2000; 24(1), 31–49.
- [21] Shookner, M. *Quality of Life in Ontario. Araştırma Raporu 1997*; Ontario: Ontario Social Development Council & Social Planning Network of Ontario.
- [22] Şenlier, N.; Yıldız, R., Aktaş, E. D. A Perception Survey for the Evaluation of Urban Quality of Life in Kocaeli and Comparing the Life Satisfaction with the European Cities. *Social Indicators Research* 2009; 94 (2), 213–226.
- [23] Tuna, F. Çankırı'nın coğrafi özelliklerinin şehirselleşme potansiyeli yönünden değerlendirilmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi* 2010; 21: 219-239.
- [24] Tülek, B., Özdemir, A. Kentsel peyzajlarda endüstri miraslarının önemi: Çankırı tarihi tren garı örneği, İnönü University Journal of Art and Design 2019; ISSN: 309-9876.

- [25] Türkoğlu, H., Bölen, F., Baran, P. K., Terzi, F. Measuring quality of urban life in Istanbul. In R. W. Marans & R. J. Stimson (Eds.), *Investigating quality of urban life: Theory, methods, and empirical research series* 2011; Vol. 44, pp. 209–232. New York: Springer.
- [26] Van Kamp, I., Leidelmeijer, K., Marsman, G., & Hollander, A. Urban environmental quality and human well-being. Towards a conceptual framework and demarcation of concepts; a literature study. *Landscape and Urban Planning* 2003; 65, 5–18.
- [27] Veenhoven, R. The four qualities of life ordering concepts and measures of the good life. *Journal of Happiness Studies* 2000; 1, 1–39.
- [28] Wikipedia:[https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ank%C4%B1r%C4%B1%27n%C4%B1n\\_il%C3%A7eleri](https://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ank%C4%B1r%C4%B1%27n%C4%B1n_il%C3%A7eleri), 2022.
- [29] Wish, N.B. Are We Really Measuring the Quality of Life? Well-being Has Subjective Dimensions, As Well As Objective Ones. *American Journal of Economics and Sociology* 1986; 45 (1), 93–99.
- [30] Salihoğlu, T., Türkoğlu, H. Residential Environment and Quality of Urban Life. *Megaron*. 2019; 14(Özel Sayı): 203-217
- [31] Marans, R.W. ve Rodgers, W.L. Toward an Understanding of Community Satisfaction, *Metropolitan America in Contemporary Perspective* 1975; A. Hawley ve V. Rock (Ed.), New York: Halsted Press.
- [32] Lee, T. ve Marans, R.W. Objective and Subjective Indicators: Scale Discordance on Interrelationships, *Social Indicators Research Series* 1980; 6, pp.47-64.
- [33] Connerly W. ve Marans, R.W. Neighborhood Quality: A Description and Analysis of Indicators, *Handbook on Housing and the Built Environment* 1988; E. Hutteman ve W. van Vliet (Ed.), Westwood, CA: Greenwood Press.
- [34] Yakın İnan, Ö., Özdemir Sönmez, P. D. N. Kentsel Yaşam Kalitesi Ölçüm Yöntemlerinin Geliştirilmesi . *Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 2019; 2 (3), 184-198.
- [35] Öztürk, N. vd. Erişilebilir Şehir Yönetmeliği (Taslak) Proje. Dünya Engelliler Vakfı 2011; İSTANBUL.